

ÖREBRO UNIVERSITET

Grundlärarprogrammet, inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-3 Svenska språket

Svenska, Självständigt arbete, avancerad nivå, inriktning f-3, 15 högskolepoäng

VT 2017

Barn på flykt i två bilderböcker från 2016

- En komparativ studie av Francesca Sannas *Flykten* och Ebba Bergs *Trolleri med Karam Nadjar*

Sofie Magnusson

Handledare: Carina Lindström

Abstract

Sofie Magnusson (2017). *Barn på flykt i två bilderböcker från 2016: en komparativ studie av Francesca Sannas "Flykten" och Ebba Bergs "Trolleri med Karam Nadjar"*. Självständigt arbete, Svenska, inriktning f-3, avancerad nivå, 15 högskolepoäng. Institutionen för humaniora, utbildnings- och samhällsvetenskap.

Just nu är över 60 miljoner människor på flykt i världen. Ungefär hälften av dessa är barn. Elever i Sveriges skolor möter nästan dagligen flyktingar på ett eller annat sätt, antingen personligt eller genom nyheter och sociala medier. Det är av vikt att de har kunskaper att kunna bemöta människor som är eller har varit på flykt. Problemorienterade böcker är ett sätt att behandla problematiska ämnen på ett mer sofistikerat sätt med eleverna. I den här uppsatsen jämförs och analyseras två valda bilderböcker som båda berör ämnet flykt. Böckerna som valts är *Flykten* och *Trolleri med Karam Nadjar*. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur barn på flykt framställs i de valda böckerna. Vidare är syftet att utifrån analysen se hur böckerna kan användas i undervisningen för att ge elever kunskaper om barn på flykts livssituation. Resultatet visade att barnen i de valda böckerna framställs på olika sätt. Barnen i *Flykten* är på flykt just nu och stöter på hinder och motgångar varje dag. De vill inte fly men mamman bestämmer. I boken *Trolleri med Karam Nadjar* leds handlingen av Karam som kommit till Sverige och precis börjat i en svensk klass. Han kan inte det svenska språket men låter inte det hindra honom. Han längtar efter att få flytta ifrån flyktingförläggningen och få en lägenhet där han och hans mamma kan bo. Båda böckerna kan användas i ett klassrum för att behandla frågor om flykt. Böckerna uppmuntrar båda till olika diskussionsämnen som kan ge Sveriges elever kunskaper om flyktingbarns livssituation.

Nyckelbegrepp: Bilderböcker, Flykting, Barn på flykt, Francesca Sanna, Ebba Berg

Innehållsförteckning

Abstract	1
1 Inledning	3
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Urval och avgränsningar.....	4
2 Disposition	5
3 Två valda böcker om barn på flykt.....	6
3.1 Trolleri med Karam Nadjar.....	6
3.1.1 Ebba Berg.....	6
3.1.2 Karl Flint	7
3.2 Flykten	7
3.2.1 Francesca Sanna.....	7
4 Bakgrund	8
4.1 Bakgrundsinformation och årtal	8
4.2 Barn på flykt	8
5 Teori.....	10
5.1 Barn på flykt i bilderböcker	10
5.2 Bilderboken	11
5.2.1 Problemorienterade barnböcker.....	11
5.2.2 Bilderboken	11
5.2.3 Karaktärer.....	12
6 Metod.....	13
7 Analys	14
7.1 Flykten	15
7.2 Trolleri med Karam Nadjar	23
7.3 Jämförelse	30
8 Diskussion och avslutande reflektioner.....	31
Referenser	35
Tryckta källor.....	35
Elektroniska källor.....	36

1 Inledning

”Jag hoppas att vi också ska hitta ett nytt hem, precis som fåglarna. Ett hem där vi kan känna oss trygga. Så att vi kan börja om på nytt.” (Sanna 2016, s. 39). Så avslutas Francesca Sannas bok *Flykten* som den här uppsatsen delvis kommer att grunda sig i.

Människor på flykt är idag vanligt förekommande då över 60 miljoner beräknas vara på flykt utom eller inom sitt land. År 2015 var första gången någonsin denna siffra var så hög. Minst hälften av dessa är barn, hävdar barnläkaren och författaren Lars H Gustafsson och barnläkaren och professorn Tor Lindberg i sin handbok för Unicef *Att möta barn på flykt* (2016, s. 5). Då människor på flykt ökar, ökar även invandringen till Sverige.

Migrationsverket (2016) framhåller i en rapport att de ensamkommande asylsökande barnen ökade markant i antal under 2015.

Enligt Migrationsverkets rapport hade det uppskattats att Sverige skulle ta emot ca 7800 barn men istället kom hela 35400 ensamkommande barn hit. Den ökade invandringen medför även att väntetiderna för asyl blir längre (Migrationsverket, 2016). Redan i januari 2015 skrev Socialstyrelsen (2015, s. 8) i ett kunskapsunderlag att asylprocessen kan vara flerårig. Asylprocessen innebär en stor ovisshet för de sökande vilket i sin tur kan påverka individens hälsa negativt (Socialstyrelsen, 2015, s. 8).

Människor på flykt har funnits lika länge som mänskligheten funnits, menar psykologen Birgitta Angel och barnläkaren och forskaren Anders Hjern (2004, s. 28) i boken *Att möta flyktingar*. Emellertid menar de att begreppet *flykting* myntades efter andra världskriget då Sverige fick ta emot ett stort antal flyktingar från olika delar av Europa som då var krigshärjat. Oavsett orsak till flykten är beslutet i de allra flesta fall de vuxnas, poängterar Elsie C. Franzén, docent i pedagogik och leg. psykolog, i sin bok *Att bryta upp och byta land* (2001, s. 125). Barnen blir på så sätt nästan alltid enbart medföljare och det kan vara svårt för dem att förstå vad en flytt långt bort kommer att innebära. Anna Lundberg (2013, s. 52-54), doktor i etnicitet, framhåller i boken *Barndom & Migration* att barnen förr var i skymundan av de vuxna och att man nästan enbart fokuserade på vuxna människor på flykt. Lundberg menar emellertid att barnen under de senaste åren kommit mer och mer i centrum då de har lyfts fram som viktiga aktörer i vår allt mer globaliserade värld.

Skolverket (2016, s. 7) framhåller i *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011* att alla barn som går i svensk skola ska få en medvetenhet om alla människors olikheter och likheter. Undervisningen ska även ge eleverna förmågan att kunna förstå andras värderingar. Då rörligheten över nationsgränserna ökar blir detta extra viktigt. Skolan ska vara en social och kulturell plats där alla har möjlighet att mötas och utvecklas tillsammans (Skolverket, 2016). I vår alltmer globaliserade värld rör sig människor över landsgränserna på ett helt annat sätt än tidigare. De flyktingbarn som kommer till Sverige får gå i den svenska skolan tillsammans med barn som är uppvuxna i Sverige. För att kunna ge dessa elever en bra start och samtidigt kunna ge de svenska eleverna kunskaper de kanske inte har om krig, flykt och asyl är det viktigt att ämnet diskuteras i klassen. Ett sätt som kan kännas naturligt för eleverna är att ta upp information om ämnen som kan vara svåra genom att läsa böcker. Jag anser att bilderböcker är ett bra sätt att förmedla information om ämnen till eleverna. Därför är det mitt intresse att undersöka på vilket sätt barn på flykt framställs i bilderböcker. De bilderböcker som valts ut och som ska analyseras i den här uppsatsen är *Flykten* skriven av Francesca Sanna (2016) och *Trolleri med Karam Nadjari* av Ebba Berg (2016).

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att analysera och jämföra två bilderböcker samt att undersöka hur barnen i böckerna framställs. Vidare är syftet att genom analysen kunna se hur böckerna kan användas för att uppfylla värdegrundens formulering om att alla elever ska få en förståelse för vad som händer runt omkring oss, och en förståelse för andra människor.

Frågeställningar som ligger till grund för uppsatsen är:

- Hur framställs barn på flykt i två valda böcker?
- På vilket sätt kan de valda böckerna användas i grundskolans utbildning för att behandla frågor om barn på flykt?

1.2 Urval och avgränsningar

För att finna lämpligt material till mitt examensarbete bestämde jag träff med en bibliotekarie. Jag ville skriva om människor på flykt och bibliotekarien hjälpte mig att finna sökord för att hitta min primärlitteratur. När jag letade på Svenska barnboksinstitutets hemsida fann jag att

bilderböcker om barn på flykt var relativt ovanliga innan år 2016. Under år 2016 släpptes flera bilderböcker och andra böcker om människor på flykt. Jag valde därför att begränsa min sökning till enbart bilderböcker publicerade år 2016 på svenska. De böcker som jag fann lästes och sorterades. Jag valde att sortera böckerna efter hur långt huvudpersonerna hade kommit på sin flykt. De böcker där familjer och barn flyr sitt hemland sorterades i en kategori och de böcker där barnen kommit fram till ett annat land efter flykten i en annan kategori.

Av böckerna valdes två stycken olika, en ur vardera kategori. Dessa blev *Flykten* av Francesca Sanna (2016) som får representera den bok där huvudpersonerna flyr sitt hemland och läsaren får följa med på flykten. Den andra boken som valdes var *Trolleri med Karam Nadjar* av Ebba Berg (2016) där huvudpersonerna kommit fram till ett land efter en flykt och börjat en asylprocess eller bor på flyktingförläggning.

2 Disposition

Min uppsats är disponerad på följande sätt:

I avsnittet efter dispositionen presenterar jag de bilderböcker som uppsatsen behandlar. Jag ger även en kortare presentation av böckernas författare och eventuella illustratörer. I avsnittet "Bakgrund" presenterar jag den litteratur jag använt för att belysa relevansen av ämnet flykt samt den forskning jag i analysen och diskussionen kommer att ställa mot min primärlitteratur.

Efter det följer avsnittet "Teori". Här presenteras den litteratur jag använt vid analysen av min primärlitteratur. I metodavsnittet redogör jag för hur jag gått tillväga när jag analyserat min primärlitteratur. Här synliggörs vad jag har valt att fokusera på samt vilka kriterier jag utgått ifrån i min analys.

I avsnittet "Analys" visas uppsatsens resultat. Först analyseras de båda böckerna utifrån de utgångspunkter och kriterier som presenterades i avsnittet innan. Sedan jämför jag de båda bilderböckerna med varandra för att finna likheter och skillnader mellan dem. Detta gör jag för att kunna förstå och visa hur ämnet flykt skildras i böckerna. Jämförelsen ligger till grund för den diskussion jag gör i slutet av uppsatsen.

Uppsatsen avslutas med en diskussion där jag sätter in mitt resultat i ett större sammanhang och ställer det mot bakgrundslitteraturen. Här sätts även min primärlitteratur in i ett didaktiskt sammanhang för att besvara den sista av uppsatsens frågeställningar. Avsnittet avslutas med mina egna reflektioner om uppsatsen samt förslag på fortsatt forskning inom ämnet.

3 Två valda böcker om barn på flykt

I avsnittet presenterar jag bilderböckerna. Efter varje sammanfattning ges en kortare beskrivning av respektive författare samt illustratör.

3.1 Trolleri med Karam Nadjar

Trolleri med Karam Nadjar är skriven av Ebba Berg och illustrerad av Carl Flint. Boken är utgiven år 2016 av Olika förlag. Läsaren får följa Karim Nadjar, en pojke som gör sina första dagar i en ny klass. I boken nämns även Karims mamma och en flicka som heter Anna.

Karam bor tillsammans med sin mamma på en flyktingförläggning och läsaren får tidigt veta att Karam inte vet hur länge han kommer kunna gå kvar i klassen för att han och hans mamma snart ska flytta igen. Karam och hans mamma har flytt till Sverige från Syrien och under hela den vägen har Karam övat på att trolla. Att trolla är Karams största intresse, men han vill inte berätta för sina vänner hur man trollar.

Läsaren får veta att Karam inte förstår svenska, men han förstår ändå lite av vad Anna säger med hjälp av tecken. Anna lär bland annat Karam vad *Klassens timme* är för någonting med hjälp av tecken och tydliga ord. Karam vill vara med och uppträda på nästa *Klassens timme* men hinner flytta därifrån innan det är dags. Boken avslutas med att Karam har flyttat och får ha en trollerishow på sin nya skola.

3.1.1 Ebba Berg

Enligt Ebba Bergs egen hemsida (ebbaberg.se) är hon utbildad manusförfattare och journalist. Hon har arbetat som producent och manusförfattare tidigare, samt medverkat i olika produktioner av Sveriges Radio. Berg har skrivit alla böckerna om barnen i Lyckeskolan.

http://ebbaberg.se/?page_id=12

3.1.2 Karl Flint

Karl Flint arbetar sedan tio år tillbaka främst som ”storyboard artist”, vilket jag fann på hans hemsida (carlflint.com). Han arbetar även som illustratör för bland annat tidningar och barnböcker. Flint har även framställt reklamkampanjer för IKEA och Volvo för att nämna några exempel.

<http://carlflint.com/about-carl-flint.php>

3.2 Flykten

Den andra bilderboken jag valt att analysera heter *Flykten*. Den har Francesca Sanna skrivit och illustrerat och den är utgiven år 2016. *Flykten* är ursprungligen skriven på engelska, men är översatt till 14 olika språk. Boken jag använt mig av är översatt från engelska till svenska av Lisa Bjärbo.

I den här boken får läsaren följa en mamma och hennes två barn som flyr från ett krig. I början av boken får läsaren reda på att kriget kom till staden där familjen bodde och att det blev kaos. Kriget tog en dag barnens pappa, och mamman bestämde att de skulle fly till ett annat land. Barnens mamma berättar och visar bilder på främmande städer. Hon berättar för barnen att om de åker dit behöver de inte vara rädda längre.

Läsaren får följa familjen på flykt, genom skogar, i båtar och tåg. De stöter på gränskontroller och stora vågor på haven på vägen. Boken slutar med att familjen önskar att de snart är framme vid det nya landet där de kan vara trygga.

3.2.1 Francesca Sanna

Illustratören och barnboksförfattaren Francesca Sanna är född i Italien, men bor just nu i Zürich. I februari i år vann hon, enligt det svenska förlaget Rabén och Sjögren, första pris med sin debutbok ”Flykten” i Society of Illustrators i New York. Det är ett pris som benämns som illustratörernas Oscar.

<http://www.rabensjogren.se/Alfabetiskt/S/Francesca-Sanna/>

4 Bakgrund

I det här avsnittet presenterar jag bakgrundsinformation om ämnet flykt. Avsnittet börjar med fakta om personer på flykt och avslutas med hur forskning beskrivit barn på flykt. Litteraturen jag använder här kommer senare ställas mot min analys i den avslutande diskussionen.

4.1 Bakgrundsinformation och årtal

År 2015 kom det fler flyktingar till Sverige än någonsin. Närmare 163 000 asylsökande tog Sverige emot varav cirka 35 400 var ensamkommande barn (Migrationsverket, 2016). Då kriget i Balkan pågick år 1992 tog Sverige emot knappt hälften så många asylsökande. Ökningen av asylsökande under 2015 ställde stora krav på bland annat Sveriges kommuner som behövde skapa tillfälliga och permanenta boenden för de asylsökande som kom (Migrationsverket, 2016).

28 939 personer sökte asyl i Sverige under 2016. Det är en 82-procentig minskning från året innan. Migrationsverket (2017) menar att minskningen delvis har med den ändrade lagstiftningen i Sverige att göra. De fortsätter dock med att minskningen också har med den nya flyktingöverenskommelsen mellan Turkiet och EU att göra, eftersom det är svårare att ta sig över landsgränser i Europa, bland annat i Sverige.

4.2 Barn på flykt

I slutet av 1970-talet startade FN arbetet med en konvention om barns grundläggande rättigheter (Angel & Hjern 2004, s. 18). Anledningen till det var för att barnens behov ofta förbisågs innan. Flyktingbarnens utsatta position är någonting som FN uppmärksammat extra vid utarbetandet av barnkonventionen (s. 20). Bland annat så är många av barnkonventionens artiklar framtagna för att kunna tillämpas även i flyktingarbetet, och på så sätt kommer inga barn som befinner sig i Sverige utanför barnkonventionen. I barnkonventionen finns många artiklar som alla de 196 länder som skrivit under och därmed förbundit sig att följa reglerna ska rätta sig efter (<https://unicef.se/barnkonventionen>). Bland annat så ska barnets bästa alltid komma i främsta rummet och alla barn sägs ha rätt till liv, överlevnad och utveckling. Barnkonventionen samt de mänskliga rättigheterna fastslår även att alla barn har rätt att söka asyl i andra länder om de är på flykt från förföljelse.

Angel och Hjern (2004, s. 23) beskriver asyltiden som en lång ovisshet för familjer och barn på flykt. För asylsökande som lever i exil finns risk för att de förlorar sitt framtidsperspektiv (s. 30). Med det menas att de alltid behöver ha sina väskor packade ifall de behöver flytta till nya flyktingförläggningar i Sverige innan beslutet kommer om de får uppehållstillstånd eller inte. För andra asylsökande kan hoppet om att de ska åka tillbaka till hemlandet så snart som möjligt hela tiden finnas kvar. På så sätt känner de sig aldrig riktigt hemma i Sverige utan har väskorna packade, ifall de snart ska åka hem (s. 30). För barnen som lever i exil är de största förlusterna de betydelsefulla människor de lämnar efter sig i hemlandet. Dessa kan vara både familjemedlemmar och vänner, menar Angel & Hjern (2004, s. 30).

Förluster sker inte enbart från hemlandet, utan de sker även när barnen tvingas flytta mellan olika flyktingförläggningar i sin asylprocess (Angel och Hjern 2004, s. 224). Dessa ständiga uppbrott medför en påverkan på barnets psyke, speciellt om barnet redan tvingats separera från betydelsefulla personer i hemlandet. Resultatet kan bli att barnet får svårare även i framtiden att knyta kontakter med människor (s. 224). Angel och Hjern (2004, s. 226) menar att flyktingförläggningar inte enbart innebär stress och uppbrott för barnen. Förläggningarna är också bra då de låter barnen knyta nya vänskapskontakter med barn som varit med om liknande trauman. Det finns även kunnig personal som är behjälpliga vid till exempel pappersarbeten och översättningar från Migrationsverket (Angel & Hjern 2004, s. 226).

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 33) måste varje kommun upprätta en introduktionsplan för alla nyanlända barn som fått uppehållstillstånd. Denna introduktion ska vara en hjälpande väg in i Sveriges skola, samt för barnens framtida liv i Sverige. De flesta grundskolorna i Sverige har andraspråkslärare eller lärare med flerspråkig kompetens som kan arbeta med de nyanlända på deras hemspråk. Innan de nyanlända barnen får gå i en vanlig grundskoleklass placeras de ofta i en så kallad förberedelseklass (s. 36). En förberedelseklass är till för att eleverna ska förberedas inför sina studier i en ordinarie klass. Här får de nyanlända gå i mindre grupper cirka 21-30 timmar i veckan för att sedan successivt integreras i den ordinarie klassen. Undervisningen i en förberedelseklass består främst av svenska/svenska som andraspråk och matematik (s. 39).

5 Teori

I det här avsnittet presenteras den litteratur jag använt vid analysen av min primärlitteratur. Avsnittet börjar med en kortare bakgrund om hur flyktingar och barn tidigare gestaltats i barnböcker i Sverige i så kallade problemorienterade barnböcker. Sedan presenteras de kriterier och aspekter som är relevanta vid analysen av bilderböcker. Avsnittet avslutas med ett avsnitt som berör karaktärers utformning och gestaltning i bilderböcker.

5.1 Barn på flykt i bilderböcker

För att finna lämpligt material använde jag mig dels av Svenska barnboksinstitutets hemsida där jag bland annat tittade på ”Pågående forskning” utifrån ämnesregistret. Där fann jag att det håller på att göras avhandlingar i ämnet, som beräknas utkomma under 2017. Jag sökte även på DiVA efter arbeten och avhandlingar skrivna inom ämnet barn på flykt i bilderböcker.

Tidigare forskning om hur barn eller människor på flykt framställs i bilderböcker verkar vara ett relativt outforskat område än så länge. Jag har inte lyckats hitta mer än lite grann om just det ämnet. Linda Pfister (2016) skriver i sitt examensarbete från Umeå universitet om hur barn gestaltas i tre olika bilderböcker som alla har flykt som tema. Pfister analyserar bilderböckerna både kvalitativt och kvantitativt för att nå fram till resultatet.

Även Åsa Warnqvist, filosofie doktor i litteraturvetenskap, har gjort en artikel i Tidskrift för litteraturvetenskap som heter *Jag fick en ny nalle. Jag fick ett nytt land* (2016, Vol 46 nr 3-4). Här skriver Warnqvist om skildringar av flykt i bilderböcker som utkommit under åren 2014-2016. I artikeln finner Warnqvist olika narrativa mönster som ofta uppkommer i bilderböcker som skildrar flykt. Bland annat menar hon att flykt från hemland till mottagarland är det vanligaste, vanligt är även flykt inom sitt eget land.

Barnlitteraturkonferensen Kari Skjønberg-dagene hade år 2015 som tema att fördjupa sig i *Krig i barn- och ungdomslitteratur*. Nasjonalbiblioteket valde senare att låta alla de personer som haft föredrag på Skjønberg-dagene få publicera sina slutsatser och diskussioner i ett nummer av tidningen Bibliotheca Nova. Detta gjordes med förhoppning om att innehållet kommer vara användbart för många under flera års tid.

5.2 Bilderboken

5.2.1 Problemorienterade barnböcker

Problemorienterade böcker är didaktiska böcker som har ett samhällsrealistiskt motiv menar litteraturvetaren Maria Nikolajeva (2017, s. 98) i sin bok *Barnbokens byggklossar*. Problemen i böckerna kan vara exempelvis skilsmässor, krig, flykt och våld. Böcker som kan ligga till grund för att diskutera problem i skolan menar Nikolajeva behövs. Problem och diskussionsmaterial kan presenteras på ett mer sofistikerat sätt om de belyses i böcker. Dock, fortsätter Nikolajeva (2017, s. 100), behöver man vara uppmärksam så att boken problematiserar problemen och inte enbart fokuserar på problemet med en enda enkel lösning.

Under 1960-talet och 1970 utkom flera barnböcker som fick etiketten "Invandrarlitteratur" (Nikolajeva, 2017, s. 100). Författarna som skrev dessa böcker var i majoriteten av fallen själva svenskar som inte hade någon egen upplevelse av att vara invandrare. Böckerna de skrev handlade oftast om hur invandrare kom till Sverige, samt hur "invandrarna" ansåg att Sverige med dess människor, seder och mat var besynnerliga, menar Nikolajeva (2017, s. 101). Vidare framhåller Nikolajeva att barnböcker vid den tiden behövde ha ett lyckligt slut, samt att sättet som invandrarna skildrades på inte riktigt stämde överens med verkligheten. Svenskarna ville framstå som att de hade en bra syn på invandrare, men så var det inte alltid.

5.2.2 Bilderboken

Ulla Rhedin, doktor i litteraturvetenskap, menar i *Bilderboken – på väg mot en teori* (2001, s. 13-14) att bilderböcker ofta görs för att barn inte ska uppfatta dem som lika abstrakta som böcker med enbart text ibland kan upplevas. Genom att tillsätta bilder menar Rhedin att böckerna blir mer konkreta för barnen som läser. Bildsättningen i böcker kan se olika ut, menar Rhedin. De kan vara allt från heltäckande bilder till små bilder i ett hörn på en sida. Hon menar att det finns tre olika typer av bilderböcker: Den episka bilderboken - den illustrerade texten, den expanderade texten och den genuina bilderboken. I den förstnämnda är texten så explicit att bildsättningen egentligen är överflödig. Text och bild uttrycker samma moment i handlingen, de är i redundans. Den expanderade texten menar Rhedin är när ett litet utrymme lämnas till illustrationen för att "fullborda" berättelsen. Texten säger en hel del, men för att få full förståelse behövs bildsättningen också. Slutligen finns den genuina bilderboken, där bildsättningen får en avgörande roll i hur mycket läsaren förstår av handlingen. Texten är kort, och det krävs att läsaren studerar bilderna för att få en fullskalig förståelse av innehållet.

En annan aspekt som Rhedin (2001, s. 158-163) anser är viktig vid analyser av bilderböcker är bildernas och bokens storlek och utformning. Rhedin menar att om bilderna i en bok är små eller medelstora finns en ökad rörlighet, medan helsidesbilder tenderar att sakta ner tempot. Bildernas färgsättning och utformning är minst lika viktig för läsarens känsla, menar Rhedin. I böcker med mer realistiskt traditionella bildsättningar behöver läsaren inte lika stor kognitiv förmåga som hen kan behöva om bildsättningarna är mer abstrakta. Läsaren har då lättare att relatera till bilderna och förstå ungefär var och när det utspelas, menar Rhedin. Däremot uppmuntrar mer abstrakta bildsättningar till fantasi och tänkande. Då får läsaren själv bilda sig en uppfattning om var och när berättelsen utspelar sig.

Rörelser i en bilderbok är någonting Rhedin (2001, s. 180) påpekar, kan ge upphov till olika känslor. Till exempel om en ankomst sker från den högra sidan i en bok är det ofta fråga om fiendens ankomst. Rhedin menar att rörelser som sker från höger till vänster i en bok vanligen anses som motrörelser. Även Nikolajeva (2008 s, 212-215) framhåller rörelser i bilder som centralt. Hon menar, precis som Rhedin, att rörelseriktningen i västerländska böcker oftast går från vänster till höger, det vill säga samma riktning som vår läsriktning är. Rörelser i bilder kan symbolisera olika saker (s. 212-215). Bland annat kan rörelser som går emot den huvudsakliga riktningen i boken symbolisera fara eller hot. Nikolajeva fortsätter dock med att det även kan vara en resa som avslutas, där huvudpersonen äntligen kommit eller hittat hem.

Nikolajeva (2008, s. 118) menar att miljön i en bilderbok kan bidra till personskildringen, samt att den kan vara en väsentlig del av händelseförloppet. Hon framhåller att genom miljöombyten i en bok kan känslan den förmedlar ändras. Till exempel kan olika miljöer symbolisera både krig, trygghet, hemma eller borta. Bildsättningen i bilderböcker kan se olika ut menar Nikolajeva (2008, Kapitel 4). Miljöbilderna kan vara verklighetstroga och mer eller mindre detaljerade, där barn lätt kan känna igen sig eller relatera till. De kan även vara abstrakta och absurda menar Nikolajeva. Det kan handla om att författaren överdriver vissa saker i bilderna så att verkligheten blir förvrängd.

5.2.3 Karaktärer

I en berättelse finns det i princip alltid personer eller djur som är huvudpersoner och som för berättelsen framåt. Det kan emellertid vara svårt, menar Nikolajeva (2008, s. 140), att avbilda vissa karaktärsegenskaper så som tapperhet, godhet eller visdom. En persons egenskaper skildras bäst genom ord. Däremot går det att direkt avbilda personernas poser, ansiktsuttryck

och gester i bilder, fortsätter Nikolajeva. Personerna i en bilderbok karakteriseras av sitt beteende och de olika händelser som de deltar i (Nikolajeva 2017, s. 165). Det kan handla om både vardagliga eller ovanliga händelser, men som alla ger läsaren information om vem karaktären är. En persons handling kan uttryckas i både bild och text (Nikolajeva 2008, s. 141). Dessa två aspekter kan dock både komplettera och ibland även motverka varandra. Texten kan beskriva och syfta på en sak men den tillhörande bilden visar någonting annat.

I barnböcker brukar pojkar respektive flickor framställas på olika sätt (Nikolajeva 2017, s. 192). Flickor brukar gestaltas som sårbara, passiva, lydiga för att nämna några exempel medan pojkar ofta beskrivs som starka, tävlande och självständiga. Dock, menar Nikolajeva (2017, s. 195-196) att karaktärer som bryter mot dessa normer blir mer och mer accepterade och mer vanligt förekommande än tidigare.

6 Metod

I det här avsnittet beskriver jag hur jag gått tillväga när jag analyserade böckerna. Vid analysen av de valda bilderböckerna har jag valt att utgå från textens innehåll, vad den förmedlar och hur explicit texten är. Jag har även valt att fokusera på bildsättningen i böckerna, då främst genom att studera barnen och vad deras ansiktsuttryck och kroppsspråk förmedlar. Syftet är att genom analysen kunna besvara mina frågeställningar genom att jämföra bilderböckerna utifrån Rhedins och Nikolajevas aspekter.

Jag började med att undersöka de båda böckernas framsidor och omslag. Då både Nikolajeva (2017) och Rhedin (2001) menar att det är extra viktigt att bilderböcker för barn har en tilltalande framsida kändes det relevant för mig att börja där. Här studerade jag vilken känsla framsidan gav mig samt hur väl den hängde ihop med resten av boken. Nikolajeva (2008, s. 63) framhåller att berättelsen kan börja redan vid framsidan och sluta långt efter sista uppslaget, det vill säga att boken lämnar någonting till läsaren som hen själv får lista ut. Det kan, enligt min tolkning, handla om en fråga eller att en bok inte ger ett tydligt avslut utan att läsaren själv får forma slutet. Nikolajeva menar också att framsidan samt titeln på boken kan tilldela läsaren en känsla för bokens tematik och handling (Nikolajeva 2008, s. 66).

Min analys utgår främst från hur barnen framställs i bilderböckerna. Då Nikolajeva (2008 s. 140-141) menar att det är svårt att illustrera vissa egenskaper hos människor har jag valt att

fokusera dels på ansiktsuttrycken barnen och personerna i min primärlitteratur har, samt hur texten valt att framställa barnen. Text och bild berättar ibland två olika saker och det vill jag uppmärksamma genom att studera både texten och bildsättningen i böckerna noga för att upptäcka dessa olikheter.

Det är viktigt att miljön i en berättelse beskrivs korrekt i förhållande till bildsättningen anser Nikolajeva (2017, s. 123). Miljön i en bilderbok kan ha ett didaktiskt syfte då läsaren får lära sig någonting om en viss tid eller plats, fortsätter Nikolajeva. Olika miljöer brukar skildra olika händelser och konflikter i böcker. Det kan exempelvis handla om att illustrera skillnader i miljön då berättelsen rör sig genom lugna platser eller platser där karaktärerna bör vara rädda. De platserna bör då illustreras på olika sätt för att förstärka känslan hos läsaren (Nikolajeva 2017 & 2008). Att studera miljön blir för mig viktigt då min primärlitteraturs målgrupp är barn i lågstadieåldern. Böckerna berör ett ämne som är centralt idag och som kan bidra och uppmuntra till diskussioner. Det blir centralt att studera miljön i böckerna då Nikolajeva (2017 & 2008) framhäver att olika platser kan förstärka både känslor och förståelse för berättelsen hos läsaren.

Min uppsats är komparativ då jag valt att jämföra två olika bilderböcker. Jag har därför ett avsnitt i min analys där jag jämför de olika böckerna utifrån det som framkommit när de analyserades var för sig. Syftet med jämförelsen är att finna likheter och skillnader mellan hur barnen framställs i de olika böckerna för att kunna besvara min första frågeställning.

Då min ena frågeställning berör hur min primärlitteratur kan användas i skolan anser jag det är av vikt att även studera böckernas samhällsrelevans. Böckerna jag valt att analysera är båda det som Nikolajeva (2017, s. 98) skulle kalla för problemorienterade böcker. De berör på ett eller annat sätt ämnet flykt. En problemorienterad bok är en bok som tar upp ett motiv som är samhällsrealistiskt och aktuellt. När man läser problemorienterade böcker är det av stor vikt att man inte enbart analyserar det som avviker från normen utan att ta hänsyn till hela sammanhanget då det annars kan ge en missvisande bild (Nikolajeva 2017, s. 100).

7 Analys

I det här avsnittet presenteras och analyseras uppsatsens resultat. Jag börjar med en grundlig genomgång av båda böckernas handling. Sedan genomförs en jämförelse mellan böckerna

där jag vill finna likheter och skillnader mellan dem samt se hur barn på flykt skildras. Genomgångarna av böckerna kommer att göras i kronologisk ordning, uppslag för uppslag. Det görs för att underlätta vid jämförelsen av bilderböckerna.

7.1 Flykten

Vid analysen av *Flykten* framkom det att familjens flykt spelar en avgörande roll för bokens handling. För att få reda på hur barnen skildras fick jag inte enbart koncentrera mig på dem utan jag blev även tvungen att lägga fokus på omständigheterna kring dem, det vill säga hur de blev bemötta av andra samt vilken inverkan kriget och flykten hade på dem.

Då *Flykten* saknar sidnumrering har jag själv valt att paginera den, där sida ett utgör den sida där berättelsen startar. Dock väljer jag att först beskriva bokens pärm. Bokens framsida har en beige bakgrund och blå text där titeln står skriven med en kalligrafipenna. Bilden som syns är uppbyggd som ett berg där hela bokens handling utspelar sig. Mitt framför berget återfinns mamman och hennes två barn, bokens huvudpersoner. De sitter på en hög av väskor och tittar undrande uppåt. De ser båda två frågande ut och dottern pekar uppåt. Det ser ut som om hon pekar på den vakt som står högst upp på bilden. Samma vakt återfinns senare i boken, det är en vakt som gör alla i familjen rädda. Mamman plockar upp eller packar ner en bok ur en resväska. Det är samma bok som hon senare i boken läser för sina barn om det nya landet de ska fly till. Runt om familjen, som en regnbåge, visas hela deras flykt som en sammanfattning. Familjen springer från de mörka händer som symboliserar kriget, möter gränsvakter, åker båt på stormande hav och så ser man ett tåg som närmar sig snöiga berg. Överallt flyger fåglar, i samma riktning som familjen.

På sidorna ett och två finns en bild som sträcker sig över båda sidorna. Hela familjen är vid stranden, det är mamma, pappa, dotter och son. Pappan och dottern bygger sandslott. Likadana sandslott och byggnader finns på hela sidan. Till höger på bilden sitter mamman i strandkanten och håller i en bok. Sonen står vid havet och tittar på en fisk. Havet är svart, vilket ger en stark kontrast till resten av bilden som har jordnära färger. Båda barnen ser glada och nyfikna ut. Det är enbart mamman som tittar undrande åt vänster, som om hon spanade efter någonting. Texten är placerad högst upp på den vänstra sidan. Då texten avslutas med tre stycken punkter uppmuntrar detta till bläddring (Rhedin, 2001 s, 167). Läsaren får veta att det som händer på nästa sida är någonting som förändrade familjens liv för alltid.

Nästa uppslag har även det en bild som sträcker sig från ena sidan till andra. Den här sidan har en talande text:

Kriget kom. Det började hända hemska saker runt omkring oss varje dag. Snart var det kaos överallt. (Sanna 2016, s.4)

Texten är nu placerad på högra sidan, omgiven av ett svart mörker. Det svarta mörkret symboliserar kriget och det jagar familjen iväg till vänstra sidan och ut ur boken. Det svarta är format som händer som river ner alla de slott och byggnader som fanns på föregående uppslag. I det här uppslaget har dottern redan hunnit ut ur bild, men sonen har fortfarande sina simglasögon på sig och han ser rädd ut. Att han har sina simglasögon och badkläder på sig kan tyda på att kriget kom snabbt och oväntat, det som familjen höll på med fick bokstavligt talat avbrytas.

Uppslaget efter, det vill säga sidorna fem och sex är svarta. Det enda som finns är en mening text på vänstra sidan och pappans glasögon samt fem trasiga delar från de slott och byggnader familjen tidigare byggt återfinns på den högra sidan. Texten lyder: "Och en dag tog kriget min pappa". Då de glasögon som pappan hade på sig tidigare ligger blandat med det som kriget förstört kan texten tolkas som att pappan avlidit. Det bekräftas senare då familjen fortsätter sin flykt utan honom. Den svarta bakgrunden i bilden ger känslan av att någonting fruktansvärt har hänt. Kriget verkar ha tagit över allting.

Sidorna sju och åtta består av en bild på den högra sidan och text på den vänstra. Texten beskriver hur allt blir mörkare efter att kriget tog pappan samt att mamman blir mer och mer orolig. Bilden visar mamman och de två barnen som kramas och blundar. De ser alla nedstämda ut och sonen gråter. Familjen omringas av samma svarta händer som tidigare jagade iväg dem. Händerna är så nära in på familjen att jag som läsare förstår att kriget är nära dem. Längst ner på sidan finns också ett porträtt, i betydligt ljusare färger än den övriga bilden. Porträttet visar hela familjen, där pappan fortfarande var med.

De två nästkommande uppslagen, sidorna nio och tio samt elva och tolv handlar om att mamman får höra att det finns personer som flyr till säkrare länder. Mamman lånar en bok och berättar om olika länder för barnen. Nedan visas den text som finns på sidan tolv.

Hon visar oss bilder på främmande städer, främmande skogar och främmande djur. Sen suckar hon och säger: ”Om vi åker dit behöver vi inte vara rädda längre.” (Sanna 2016, s.12)

På bilden som tillhör texten syns mamman och barnen läsa en bok. Bilden är uppbyggd på samma sätt som bilden på framsidan. Familjen sitter i mitten, och till skillnad från framsidan omges familjen här av olika djur, träd och snöklädda berg. Sonen sitter nära mamman och tittar på henne när hon läser, han ser nyfiken ut och jag får känslan av att han vill veta mer om det där stället där de inte behöver vara rädda. Dottern ligger på magen och sträcker sig efter en katt som finns längst ner på bilden.

Nästa uppslag är viktigt för bokens handling, det är här mamman bestämmer att de ska fly. Texten i uppslaget lyder:

Vi vill inte åka, men mamma säger att det kommer att bli som ett stort äventyr. Vi packar allt vi äger i resväskor och säger adjö till alla vi känner. (Sanna 2016, s.14)

På bilden syns mamman packa en av många resväskor. Sonen står bakom mamman och tittar ledset på henne. Dottern sitter på golvet och gråter, hon kramar samma katt som hon på det föregående uppslaget sträckte sig efter. De djur som visades på uppslaget innan finns också med i vänsterkanten av boken. Även de ser ledsna ut. Det är som om dottern förstod redan på förra uppslaget att de var tvungna att lämna kvar katten hemma. Kanske var det därför hon sträckte sig efter katten istället för att lyssna på berättelsen om det andra landet som hennes mamma berättade. På den högra bilden syns enbart sonen och katten de lämnar efter sig. Sonen är på väg ut ur boken åt höger men har vänt sig om för att en sista gång vinka till katten, han ser nedstämd ut.

Uppslagen efter, sidorna 15 och 16 samt 17 och 18 ses familjen åka i olika färdmedel, de är på väg. Texten är kort men beskriver att de reser under flera nätter och dagar. Det beskrivs även att ju längre de åker, desto mer lämnar de bakom sig. Det symboliseras av att alla de resväskor som fanns med familjen från början nu är borta, nu ryms hela familjen på en cykel med en liten vagn efter. På bilden på sidan 15 sitter barnen i baksätet på en bil, och sonen håller upp båda händerna mot rutan. Mamman kör bilen och hon ser bestämd ut. På nästan alla av bilderna tittar minst en ur familjen åt vänster, det vill säga åt den riktning de kom ifrån. Det ser ut som om de tittar hemåt. Barnen har på dessa bilder inget leende på läpparna, de ser

istället uttryckslösa eller rädda ut. Sonen tittar ofta runt omkring sig, som om han är orolig. Familjen ligger gömd på två av bilderna, ena gången bland flera olika krukor, och andra gången på en lastbil full med frukt. Vid bilden på sidan 18 har det blivit natt. Mamman cyklar och har barnen, samt den packning som är kvar, efter sig i en liten vagn. Dottern sover, men sonen ser rädd ut och tittar hemåt. Allt runtomkring familjen är mörkt, det går att urskilja träd vilket antyder att familjen är i en skog.

På nästkommande uppslag kommer familjen fram till gränsen, men det är en enorm mur i vägen. Bildsättningen här är, precis som på förra uppslaget, mörk med flera träd. Familjen står nere i vänstra hörnet och har ansiktena riktade lite uppåt mot den höga muren vilken tornar upp sig på högra uppslaget. Muren är hög i jämförelse med familjen som enbart är avbildad en centimeter hög ungefär.

Texten på nästa sida, sidan 21, lyder:

men, NEJ! “Ni får inte passera gränsen. Gå tillbaka!” skriker en arg vakt. Vi har ingenstans att ta vägen och vi är jättetrötta. (Sanna 2016, s. 21)

Den vänstra sidan där texten finns är mörkröd, enbart en räv sitter i ena hörnet och ser skrämmd ut. På den högra sidan syns familjen nere i vänstra hörnet. Familjen är fortfarande bara någon centimeter höga och de tittar rakt upp mot en enorm man som hänger över muren. Den mannen har huggtänder, röda ögon, keps och ett stort rött skägg. Han hänger över muren och pekar åt det hållet familjen kom ifrån. Då vakten är väldigt stor i förhållande till familjen ges intrycket att han är överlägsen dem. Det bekräftas även i texten att familjen inte har någonstans att ta vägen på grund av att han är i vägen

Uppslaget efter, sidorna 23 och 24 är även de mörka. Det är två nästan identiska bilder på sidorna. Barnen ligger på sidan 23 i mammans famn och tittar på henne. Båda barnen ser trygga ut när de ligger i hennes famn. Familjen ligger i buskar och mamman har sitt långa svarta hår under sig, ungefär som en madrass. Citatet här nedan är den text som finns på både sidan 23 och 24.

I mörkret blir jag rädd för alla ljud från skogen.

Men mamma är med oss och hon är aldrig rädd. Vi blundar, och till slut somnar vi. (Sanna 2016, s. 23-24)

Texten beskriver att barnen anser att deras mamma aldrig är rädd, men bilderna visar någonting annat. På den högra bilden har barnen somnat i mammans famn och hon ligger och gråter. Mammans ansiktsuttryck är ledsamt och fyllt av rädsla samtidigt som tårarna strilar ner längs hennes hår. Barnen ligger fortfarande och håller om henne, uppkrupna i hennes famn. Bilden har även blivit ännu mörkare och i bakgrunden syns svarta händer och röda ögon som iakttar dem på flera ställen. Det är samma händer och ögon som tidigare varit med i boken och symboliserat någonting hemskt, till exempel kriget eller gränsvaktaren.

Uppslaget efter består även det av två bilder. På den vänstra syns familjen. Mamman och sonen är vakna medan dottern fortfarande sover i mammans famn. Sonen och mamman tittar uppåt och ser förvånade och rädda ut. Texten på sidan lyder:

Vi vaknar av skrik. Det är vakterna! De letar efter oss och vi måste gömma oss. (Sanna 2016, s.25)

Ovanför familjen som på uppslaget innan avbildades som ganska liten, tornar två stora vakter upp sig. Det är dem som familjen tittar på. Vakterna ser ut som innan, de har huggtänder och röda ögon. Runt om i hela bilden finns även svarta händer och sammanlagt 14 röda ögon till, men dessa tillhör ingen människa vad jag kan se utan syns mot en svart bakgrund.

På den högra sidan, det vill säga sida 26, ses familjen smyga iväg bland löven. Mamman har fullt fokus framåt och ser fortfarande rädd ut. Barnen ser däremot glada ut, de har hittat en mask att lägga sitt fokus på. Det här är första gången sedan det första uppslaget som barnen ler. Det kan tyckas konstigt att barnen koncentrerar sig på en mask precis när de är jagade av vakter och mamman försöker skynda på dem. Min tanke är att de antingen inte förstår allvaret i stunden, eller så handlar det mer om de djur mamman berättade om innan deras flykt.

Barnen kan tro att de snart är framme vid landet där de kan vara säkra. Längst till höger på bilden, åt det hållet familjen är på väg, syns ett par stora gröna ögon tillhörande en svart figur som gömmer sig i buskarna. Den här figuren upplever jag inte lika farlig som de med röda ögon upplevdes. Att den har ett litet leende på läpparna kan vara en anledning.

Uppslaget efter, på sidorna 27 och 28, syns den mörka figuren på hela vänstra sidan. Han lyfter upp familjen över muren. Familjens storlek är ungefär som figurens fingrar. Sonen står på marken med armarna uppsträckta mot sin syster och mamman. Figuren håller i mamman, som i sin tur håller i dottern. Vid första anblick blir jag lättad över att familjen får hjälp över muren men när jag studerat bilden en stund inser jag hur högt upp dottern är. Hon hänger ner, högt över marken och enbart mamman håller i hennes kläder. Det kan symbolisera att vägen över gränsen inte är en lätt väg att korsa. Familjen utsätts för en risk när mannen hjälper dem över muren. Enligt texten så hjälper mannen familjen över gränsen, i utbyte mot pengar.

Nästa uppslag består av en bild som sträcker sig över hela uppslaget. Färgerna har ändrats i boken och det är nu ljusare färger där olika nyanser av grönt dominerar. Texten till sidorna finns längst ner i det högra hörnet.

”Vår resa är inte slut än”, säger mamma. Havet breder ut sig framför oss, stort och öppet. Vi måste över till andra sidan. Hur ska det gå till? (Sanna 2016, s. 30)

Här syns familjen högst upp i vänstra hörnet, de står på ett stort berg. Några ansiktsuttryck syns inte då de fortfarande är avbildade väldigt små. Längst ner av berget syns en liten röd båt, samt 14 svarta gestalter, avbildade lika små som familjen. Bredvid de mörka gestalterna breder havet ut sig. Resten av bilden är fylld av berg, hav samt flera flockar med fåglar som alla flyger åt höger.

På uppslaget efter har familjen gått ombord på den lilla röda båten. Här är bara sonen i färg, och han hänger över båtens kant längst fram och tittar ner i havet. Förutom honom kan jag urskilja 14 andra människor, men av dem syns bara siluetterna. Enligt texten på sidan är det trångt på båten och det regnar varje dag. Passagerarna berättar sagor för varandra, sagor som handlar om monster och hemskheter som finns under vattenytan. På sidans bild, under båten syns diverse undervattensdjur. Det är bläckfiskar lika stora som båten, stora fiskar och maneter bland annat. Det finns även en stor blå gestalt som blåser bubblor under båten. Gestalten har stora vita ögon och är i samma färg som resterande vatten.

Uppslaget efter är nästan helt svart. Här syns den röda båten, som nu är avbildad ännu mindre än tidigare, samt figurer som ser ut som stora och små gula droppar med ledsna ansikten och armar som flyger upp från båten.

Båten gungar och gungar och vågorna blir större och större. Det känns som om havet aldrig ska ta slut. Vi berättar nya sagor. Det är sagor om landet vi ska till. Om stora gröna skogar med snälla älvor som dansar och ger oss magiska formler som kan stoppa kriget. (Sanna 2016, s. 33)

Texten, som finns på den vänstra sidan, är talande. Det svarta i bilden symboliserar här havets vågor, och älverna som dansar är de gula dropparna. Värt att notera är skillnaden mellan de berättelser passagerarna berättar nu, jämfört med de sagor som berättades när det inte var vågor på havet. Förut var de sagor om hemskheter, men när det går vågor på havet och det blir farligt för dem berättas istället sagor för att uppmuntra och sagor om framtiden.

På sidorna 33 och 34 har färgsättningen ändrats igen. Det är nu ljusare än det varit tidigare. Bilden är placerad på vänstra sidan och texten på den högra sidan.

När solen går upp ser vi land för första gången på flera dagar. Båten gungar tyst in mot stranden. Mamma säger att vi har haft en väldig tur. Vi är fortfarande tillsammans. "Är vi framme på den där platsen där vi kan känna oss trygga nu?" frågar vi. "Vi är nära", säger hon och ler trött. (Sanna 2016, s. 36)

På bilden på sidan 35 syns mamman i det vänstra hörnet, hon tittar nyfiket bort mot fastlandet som nu syns. Vågorna har blivit mindre och havet är blått igen. Även på denna bild syns fåglarna som flyger på himlen.

Uppslaget efter sitter familjen i ett rött tåg. De färdas fortfarande åt höger. Mamman tittar framåt, medan barnen tittar upp mot himlen och ser glada ut.

Vi reser i ännu fler dagar och ännu fler nätter. Vi passerar många gränser. Från tåget tittar jag upp på fåglarna. De ser ut att följa efter oss... (Sanna 2016, s. 35-36)

Texten är placerad som en enda lång remsa längs med tåget. Ovanför flyger fågelflockar i samma riktning som familjen. Det första uppslaget i boken avslutades med tre stycken

punkter, där jag var tvungen att bläddra för att få höra slutet på meningen. Så är det även här, och texten som finns på nästa uppslag, bokens sista sida är:

De flyttar, precis som vi. Och deras resa är också väldigt lång, men de behöver inte passera några gränser. Jag hoppas att vi också ska hitta ett nytt hem, precis som fåglarna. Ett hem där vi kan känna oss trygga. Så att vi kan börja om på nytt. (Sanna 2016, s. 39)

På sista uppslaget finns även en bild där familjen sitter på en stor fågels hals och flyger med dem uppe i luften, hela familjen ser lycklig ut. Mamman tittar framåt och barnen tittar på de fåglar som finns runtomkring dem. De reser fortfarande åt höger i boken, vilket utifrån Rhedins (2001, s. 181) tankar, visar på att familjen inte hittat till det nya hemmet än utan att de fortfarande är på flykt. Warnqvist (2016, s. 58) framhåller att fåglar är någonting som finns med i flera bilderböcker som skildrar flykt. Även i *Flykten* finns fåglarna med genomgående i boken, de flyger alltid åt samma håll som familjen. Fåglarnas flytt skulle kunna symbolisera att det är fler människor på flykt i världen, familjen är inte ensam på sin flykt från krig.

Nikolajevas (2017, s. 98) beskrivning av problemorienterade böcker, som att de ibland enbart fokuserar på problemen, stämmer inte in på *Flykten*. Mamman är hela tiden målmedveten när det gäller att hitta ett nytt hem trots de tragedier och trauman de går igenom. Mamman finner lösningar både när vakterna stoppar familjen från att beträda gränsen och när de senare jagar familjen i skogen.

Barnen i boken finns enbart med som medföljare, trots att det är utifrån deras perspektiv berättelsen är skriven. Mamman bestämmer att de ska åka och även vart. Precis som Franzén (2001, s.125) menar så är barnen enbart medföljare på en flykt. Föräldrarna tar med barnen i hopp om att det är det bästa för dem. Syskonparet i *Flykten* visar på flera ställen att de inte vill åka och att de är rädda. Det skildras genom både text och bild. Dock visas de samtidigt som glada barn, de är nyfikna och intresserade. Ibland fortsätter berättelsen på sidan men barnen är illustrerade så att de är koncentrerade på någonting annat. Ett sådant exempel finns på sidan 24 där barnen koncentrerar sig på en mask de hittat, trots att de flyr från vakterna.

I *Flykten* reagerade jag starkt på en sak. När familjen ska fly sitt hemland har de en uppsjö av väskor och packning. De har packat ner allt som är av vikt för dem. Dock visar det sig att ju längre familjen reser, desto mindre packning följer med dem. Från början tog deras packning

upp en hel bil och de fick även lasta packningen på taket. Några sidor senare får all deras packning plats i en cykelvagn, där även barnen sitter. Ytterligare några sidor senare står familjen helt utan packning. Familjen tvingas alltså inte enbart ta farväl av närstående och husdjur, utan de måste även under resans gång lämna mer och mer packning efter sig. Ständiga uppbrott kan, precis som Angel och Hjern (2004, s. 224) benämner, medföra en påverkan på barnens psyke.

En barnbok slutar oftast lyckligt (Nikolajeva 2017, s. 77). I *Flykten* är slutet ambivalent då läsaren inte får reda på om familjen kommer fram till sitt mål eller inte. De har även förlorat pappan i familjen i början av boken, vilket medför att slutet kanske inte uppfattas som lyckligt av den anledningen heller. Nikolajeva (2017, s. 77) förklarar att i många moderna barnböcker är inte det uppenbara lyckliga slutet en självklarhet. Det kan istället röra sig om mer öppna slut där det är upp till läsaren själv att bestämma i sin fantasi vad som händer efter att bokens sidor tagit slut. *Flykten* är ett tydligt exempel på en sådan bok med öppet slut där läsaren själv får tolka vad som händer med familjen efter boken. Det vill säga om boken slutar lyckligt eller inte.

7.2 Trolleri med Karam Nadjar

Här börjar analysen av min andra bok, *Trolleri med Karam Nadjar*.

Trolleri med Karam Nadjar är paginerad, själva berättelsen startar på sidan 8. Omslaget på boken har en lila bakgrund. På framsidan står bokens titel med en silvrig ifylld text.

Författaren och illustratörens namn finns också med i en mindre textstorlek. Här syns även Karam. Han ser glad ut och håller upp båda händerna framför sig. I den ena handen håller han en guldfärgad duk där illustratören har tecknat så att duken ser ut som om den glittrar.

Innan själva berättelsen börjar finns det på sidan sex och sju ett klassfoto av alla de barn som går på Lyckeskolan. Det är 16 barn i klassen, men Karam är inte medräknad där så med honom blir det 17 barn.

Uppslaget efter, sidan 8 och 9, visar en av de bilder som sträcker sig över hela uppslaget.

Det är Karams första dag i klassen. Han vet inte än vilken som blir den sista. Men den kommer nog snart. För han och mamma ska resa vidare. Nu bor de på flyktingförläggningen. Det ska de inte alltid göra. De kommer att flytta till ett eget hem någon gång. (Berg 2016, s. 8-9)

Bilden på uppslaget föreställer Karam som sitter vid ett bord omgiven av barn. Karam ser nöjd och glad ut, han har en peng eller någonting liknande mellan sina fingrar. De andra barnen runt omkring honom tittar åt hans håll. Genom att titta på det skolfoto som finns på det tidigare uppslaget ser jag att det är fyra flickor och två pojkar, utöver Karam som syns på bilden. Barnen sitter i ett klassrum, med böcker i hyllorna och alfabetet på väggen.

På uppslaget efter finns texten på den vänstra sidan och bilden på den högra. Vid texten finns även sex stycken stora frågetecken.

Alla i klassen talar ett annat språk. Det heter svenska. Karam kan säga "hej", men inget annat. (Berg 2016, s. 10)

Citatet är de första meningarna på sidan tio. Resterande text på den sidan beskriver hur Karam börjar prata med Anna, de presenterar sig med namn trots att Karam inte kan svenska. Anna presenterar sig genom att peka på sig själv och säga sitt namn. Karam tycker att hon ser snäll ut och han funderar på om hon gillar trolleri. Genom att han funderar på sådant kan det tolkas som att han vill lära känna Anna bättre. På sidan elva syns Karam och Anna, de sitter fortfarande vid skolbänken och Karam har fortfarande ett mynt mellan fingrarna. Anna ser glad ut, Karams ansikte syns inte då han är vänd bortåt.

Sidorna 12 och 13 innehåller både text och olika bilder på båda sidorna. På sidan 12 syns Karam som håller i ett mynt. Han ser glad ut och ögonen ser ut som om de glittrar, likt glittret som fanns på hans näsduk på framsidan av boken. Texten beskriver hur Karam trollerar bort ett mynt för Anna genom att hålla myntet i sin hand och blåsa på det. Genom Karams ansiktsuttryck uppfattar jag att han är stolt över att kunna visa Anna trolleritricket. Jag får känslan att det blir ett sätt att kommunicera för dem utan att förstå varandras språk. Sidan 13 innehåller som jag nämnde både text och bild. Här får jag reda på lite mer om varifrån Karam kommer.

Karam är en riktig magiker. Hela vägen från Syrien till Sverige har han och mamma trollat. Genom Turkiet, Grekland och Makedonien. Genom Serbien, Österrike, Tyskland och Danmark. Överallt har de övat. På att hitta rätt kort i en hög. Och på att trola bort mynt. (Berg 2016, s. 13)

Bilden på sidan liknar en karta, med flaggor och pilar. Flaggorna representerar alla de länder Karam åkte igenom på sin flykt till Sverige. Han hade mycket tid att öva då resan var lång. Att han och mamman trollade under resan kan vara ett sätt att distrahera tankarna under flykten. Genom att Karam tänkte på annat och var fokuserad på att lära sig trola blev han distraherad och kunde tänka på annat än den långa flyktväg de hade framför sig.

Uppslaget efter består av text på hela vänstra sidan och en bild på Karam och Anna på den högra. Karam har precis utfört sitt favorittrick för Anna får jag reda på i texten, nämligen att trola med en tändsticka. Karam håller i en tändsticka med ena handen och i den andra har han samma duk som tidigare. Han har ögonen lite stängda men ser koncentrerad och nöjd ut. Anna ler och applåderar. I texten står det att Anna vill att Karam ska berätta hur han gör när han trolar. Karam vill inte det, för en magiker avslöjar aldrig sina trick.

Sidorna 16 och 17 består av en bild som sträcker sig över hela uppslaget. Ovanför bilden finns det text på både den högra och den vänstra sidan. Texten visar en dialog mellan Anna och Karam. Texten visar även vad som händer i bilden Exemplet nedan är ett utdrag från texten på sidan 16:

Sista timmen på fredagen spelar några i klassen en pjäs. Karam förstår nästan allt. Bara inte orden. (Berg 2016, s. 16)

På bilden syns delar av klassen sitta i publiken och tre barn är på en scen och spelar upp en pjäs. Anna och Karam sitter bredvid varandra och Anna viskar någonting till Karam samtidigt som hon gör tummen upp. I texten står det att Anna viskar "Klassens timme!" till Karam för att han ska förstå vad det heter. Ur texten framgår det att Karam förstår handlingen, men inte orden. I teater används mycket gester och rörelser för att förmedla budskapet och det kan vara en av anledningarna till att Karam förstår handlingen trots att han inte behärskar språket. Gester och rörelser har inget språk utan ser i princip lika ut världen över.

Även uppslaget efter är en bild som täcker båda sidorna. Här syns flera barn leka. De spelar fotboll, springer runt och hoppar hopprep. Det ser ut som om eleverna har rast. I förgrunden av bilden står Karam och Anna. Anna håller upp en tändsticka och pekar på Karam. Enligt texten vill hon att de ska trollo tillsammans på nästa "Klassens timme". Karam däremot håller händerna framför sig och blundar. Jag upplever att han motsätter sig Annas förslag och använder händerna framför sig för att skydda sig. Texten beskriver även hur han skakar på huvudet åt Annas förslag

På sidorna 20 och 21 är det en bild på vardera sidan. På sida 20 syns Karam och Anna. Anna står med armarna i kors bortvänd från Karam och ser ledsen ut. Karam står bakom henne med händerna utslagna, som om han vädjar till henne. Även Karam ser nedstämd ut. Texten beskriver hur Anna säger saker som Karam inte förstår, men han förstår att hon blivit sur och ledsen över att han inte vill trollo ihop med henne på klassens timme.

Kanske är han snål som inte vill dela med sig. Men han har övat så länge. Och han blir glad och stolt av att trollo. Han vill vara den enda i klassen som kan det. (Berg 2016, s. 21)

Karam står med händerna i byxfickorna på sidan 21. Han ser nedstämd och ångerfylld ut efter att ha sagt nej till Anna. Bilden på sidan förmedlar en stark känsla av ånger och sorg. Som citatet ovan beskriver så vill han vara den enda som kan trollo, och han är stolt över att kunna det eftersom det tagit så lång tid att lära sig.

Uppslaget efter är Karam tillsammans med sin mamma. I det rummet där han och mamman sover tränar han på olika trollkonster. Han låtsas att det är en trollerishow där han är klädd som en trollkarl och står på scenen. En bild på det finns på sidan 23. Där står han med armarna utsträckta och han har en fin kostym på sig. Karams ansiktsuttryck är glatt. På sidan 22 står han på golvet iförd sina vanliga kläder. Mamman sitter på sängen och applåderar. I rummet där de är, som enligt texten är det rum de sover i, finns en våningssäng, resväska och en vattenkokare.

På nästa uppslag står Karam och hans mamma tillsammans med läraren Olle. Karam står och tittar ner på tre stycken kort han har med sig. Mamman pratar med Olle om att Karam vill trollo, de bestämmer att han ska få trollo nästa gång det är Klassens timme.

På sidan 25 sitter Karam vid en bänk i klassrummet. Han skriver, med hjälp av Olle en skylt där det står "Trolleri med Karam Nadjar!". Värt att notera är den lapp som ligger bredvid Karam på bänken. Det är en lapp skriven på ett annat språk, troligtvis arabiska då det är från Syrien Karam kommer.

Uppslaget efter, på sidorna 26 och 27, är det två bilder. På bilden på sidan 26 syns Karam sitta på sängen i rummet där han och hans mamma sover.

Samma kväll berättar mamma något bra. Det som de väntat på. Att de ska åka vidare. Till en annan stad. Karam blir så glad. De ska bo i en lägenhet. Få ett eget hem. De ska åka snart. Och få stanna där så länge de vill. Karam längtar. (Berg 2016, s. 26)

Karam som visste att han inte skulle stanna så länge i klassen ska nu få flytta. Han är glad, men på sida 27 ser han ändå ledsen ut. Anledningen anges i texten på samma sida där det står att han inte hunnit trolla på klassens timme än.

På sidan 28 står det att denna dag är Karams sista dag i skolan. Klassens timme är inte förrän flera dagar senare så han kommer inte kunna vara med. Det tycker han är tråkigt, speciellt tråkigt att inte Anna får se honom trolla. På bilden står flera elever i kö till pennvässaren. Anna vässar sin penna och ser arg och koncentrerad ut. Karam står bakom henne, med händerna bakom ryggen och tittar intresserat på vad hon gör. Jag får intrycket av att han vill säga någonting till henne då han är den enda i raden av barn som har fokus på henne. De andra barnen koncentrerar sig på ett eller annat sätt på sina pennor de håller i.

I texten på sida 30 står det att Karam kommer att sakna Anna, trots att hon fortfarande verkar sur på honom. På bilden syns Karam vässa sin penna, han ser nedstämd ut och inte alls lika glad som tidigare. Anna står med ryggen vänd bort från honom men hon sneglar åt hans håll och även hon ser nedstämd ut.

Så vet han plötsligt hur han ska göra! För att trolla bort det sura. Och ge klassen magi. (Berg 2016, s. 31)

Så står det på sidan 31, samtidigt som Karam står och tittar rakt fram. Han ser nöjd ut och ögonen glittrar på samma sätt som de gjort tidigare. Karam håller upp ena fingret i luften framför sig, som om han har kommit på en bra idé.

Uppslaget efter finns förklaringen på vad Karam hade kommit på för lösning. På bilden syns bara Karams arm som drar i Anna. Texten beskriver att han tar med Anna bakom det stora trädet och lär henne alla sina trollkonster så hon kan uppträda själv på klassens timme. Här går Karam emot det han tidigare sa om att han ville vara den enda som kan trollo. Det kanske har ett samband med att han ska flytta, och inte vill skiljas från Anna som ovänner.

På sidorna 34 och 35 sitter Karam i familjens nya lägenhet. Han har fått ett brev av Anna. Citatet nedan är ett utdrag ur texten på sidan 34

Hon har skickat med två tändstickor. En hel och en bruten. Hon har trollat! (Berg 2016, s. 34)

Karam läser lappen som han fått av Anna. Där står det att Annas trolleri gick jättebra. Karam är stolt, och på sidan 35 står det att han anser att han måste vara en bra lärare eftersom hon lärde sig så snabbt.

Bokens sista uppslag har en bild som täcker båda sidorna. Där står Karam, iförd de fina trollkarlskläderna han hade på sig tidigare i sin dröm.

I morgon är det klassfest i Karams nya skola. Då är det dags. - Trolleri med Karam Nadjar! säger Karam högt. (Berg 2016, s. 36)

Karam ska alltså trollo i sin nya skola. Han ser glad ut på bilden, ögonen glittrar och bredvid honom står en skylt där det står: Trolleri med Karam Nadjar. Det syns tydligt att Karam älskar att stå på scenen och få trollo. Kanske är han extra glad för att han har fått flytta till en skola där han äntligen kommer få stanna hur länge han vill.

Handlingen i *Trolleri med Karam Nadjar* ligger i linje med det Nikolajeva (2017 s. 77) beskriver som den slags handling som många associerar med barnlitteratur. Boken har en tydlig handling med huvudperson samt ett lyckligt slut. Karam får flytta till en lägenhet där han och hans mamma ska få stanna så länge de vill och han får ha trollerishowen på sin nya

skola. Det är två saker som boken arbetat mot under hela handlingen och de betyder mycket för Karam.

När jag läste *Trolleri med Karam Nadjar* tänkte jag på att det aldrig nämns hur länge han har varit i Sverige. Socialstyrelsen (2015 s, 8) menar, precis som Angel och Hjern (2004, s. 23) att en asylsökande kan få leva i ovisshet i flera år innan hen får uppehållstillstånd eller ett eget boende. I och med Karams glädje över att få flytta till en permanent bostad tolkar jag det som att han och hans mamma levt i exil ett tag.

Bildsättningen i *Trolleri med Karam Nadjar* är genomgående i boken färgglad. Texten står alltid mot en vit bakgrund och bilderna är målade runt om. Bilderna har inte enbart raka kanter utan det ser ibland ut som om illustratören har suddat ut kanterna lite. Bilderna kan säkert flera relatera till då de är detaljrika och visar Karams vardag med såväl skola som raster. Ett par bilder visar Karams tillfälliga hem på flyktingförläggningen där han sover med sin mamma. En bild visar även resvägen Karam hade från Syrien till Sverige. I övrigt så utspelar sig handlingen aningen i Karams klassrum eller ute på skolgården. Det är ofta andra barn med i bilderna också som leker, uppträder eller arbetar.

Att Karam är huvudperson i boken råder det inga tvivel om. Det är han som för berättelsen framåt och det är hans liv läsaren får följa. Karam återfinns på alla bilder förutom en i boken. Den bilden där han inte är med är en karta med beskrivningen av hur han tog sig till Sverige. Texten beskriver Karam ofta och läsaren får veta vad han tänker och vilket humör han är på. Bilderna visar honom på samma sätt, han ser ofta väldigt glad ut och är illustrerad med glittrande ögon. Karam visar både svaghet och styrka, någonting som går emot Nikolajevas (2017, s. 192) kriterier om hur pojkar respektive flickor vanligtvis framställs. Karam är ångerfull när han inte lär Anna att trolla, samtidigt som han är fast besluten om att han vill vara själv om att kunna trolla. I slutet av boken ger han ändå vika och lär Anna trolleritricken.

Även om handlingen i *Trolleri med Karam Nadjar* inte berör själva flykten i boken så berörs ämnet ändå indirekt. Karam förklarar att han har flytt till Sverige från Syrien och att det varit en lång väg. Hans resväg avspeglas även i illustrationen. Karam bor även tillsammans med sin mamma på en flyktingförläggning vilket gör att jag antar att Karam och hans mamma är i en asylsökningprocess. Då Karam bor i Sverige och går i svensk skola kan detta associeras med Nikolajevas (2017, s. 100-101) beskrivningar av den invandrarlitteratur som kom under 1960-

och 1970-talet. Skillnaden blir emellertid att Karam, trots att han inte förstår språket inte anser att svenskarna är konstiga eller udda. Han verkar istället uppfatta dem som snälla och hjälpsamma.

7.3 Jämförelse

De båda valda böckerna skildrar barn på flykt på olika sätt. I *Flykten* är barnen mitt i flykten och läsaren får följa med när familjen måste lämna allt för att fly landet. *Trolleri med Karam Nadjar* visar istället Karam som har flytt men nu kommit till Sverige. Han bor på en flyktingförläggning tillsammans med sin mamma där de inte vet hur länge de får stanna. De båda böckerna berör någon form av problemorientering som kan användas för att starta didaktiska diskussioner (Nikolajeva 2017, s. 98).

Barnen framställs också på olika sätt. I *Trolleri med Karam Nadjar* framställs Karam som glad, han går i en svensk skola trots att han inte förstår språket, men det verkar inte beröra honom. Även det faktum att han måste flytta igen bekymrar honom inte heller speciellt mycket. Karam frångår det Nikolajeva (2017, s. 192) beskrev som normen för hur den typiska pojken/mannen brukar framställas i böcker. Karam uppfyller vissa egenskaper som män/pojkar brukar ha, exempelvis att han är självständig då han tar initiativ till att uppträda i klassens timme. Han kan även upplevas som hård när han nekar Anna att lära henne trolle. I kontrast till det uppvisar Karam även egenskaper som, enligt Nikolajeva, upplevs som kvinnliga. Bland annat så visar han sig sårbar och emotionell när han inser att han sårat Anna genom att neka henne.

Syskonparet i *Flykten* framställs i boken som nyfikna. De lyssnar uppmärksammat på sin mamma under flykten. Däremot syns det ofta i deras ansiktsuttryck att de är rädda och oroliga. Det skrivs enbart ut på ett ställe att barnen känner sig rädda, men barnens ansiktsuttryck visar det på flera ställen. Barnen vill inte fly och behöva lämna sina ägodelar och vänner hemma men tvingas ändå följa med sin mamma på resan. De frågar under berättelsens gång om de snart är framme och de är osäkra på vad framtiden ska utvisa.

Linda Pfisters (2016) resultat visade att flyktingbarnen i de böcker hon analyserade interagerar med mottagarländerna så de hela tiden utvecklas framåt med jämnåriga. På så sätt, menar Pfister, att flyktingbarnens avsaknad av hemlandet försvinner då böckerna slutar lyckligt i och med att barnen gillar det nya hemmet som de fått. I *Trolleri med Karam Nadjar*

visas inga tecken på att Karam saknar sitt hemland. Han verkar inte heller beröras av att behöva flytta mellan olika förläggningar, någonting som Angel och Hjern (2004, s. 224) anser är psykiskt påfrestande för barn. Barnen i *Flykten* verkar å andra sidan mer påverkade av sin flykt. De vill inte lämna sitt hemland till en början men verkar i slutet av boken mer tillfreds med att finna ett nytt land. Detta går i linje med Pfisters resultat att avsaknaden av hemlandet försvinner mer och mer ju längre in i böckerna läsaren kommer.

En sak som skiljer böckerna åt är att i *Trolleri med Karam Nadjar* nämns Karam vid namn. Boken som jag nämnt innan är skriven i tredjeperson och här beskrivs både Karam och de andra personerna som är med vid namn. Läsaren får följa med när författaren beskriver handlingen i boken. I *Flykten* däremot nämns istället inga namn. Boken är skriven i jagform där läsaren får följa ett av syskonens tankar. Läsaren får dock inte veta vilket av syskonen det är som man följer. På vissa sidor är boken även skriven utifrån båda syskonens perspektiv. Det står bland annat på sidan 14 att ”Vi ville inte åka, men mamma säger att det kommer att bli som ett stort äventyr” (Sanna 2016, s. 14). De andra personerna som gestaltas i boken är beskrivna som Mamma, Pappa, Vakt och så vidare.

Bildsättningen i de olika böckerna är gjorda på olika sätt och har olika betydelse för berättelserna. I *Flykten* är bilderna stora, de täcker hela uppslagen och är mörka. Då texten är kort och relativt implicit behövs bilderna för att läsaren ska kunna få en förståelse för sammanhanget. De blir även nödvändiga för att kunna se barnens känslor. Deras ansiktsuttryck visar hur de känner sig. I *Trolleri med Karam Nadjar* är bilderna, till skillnad från *Flykten*, färgglada och mer realistiskt tecknade. Här är texten mer explicit och bildsättningen blir mer till för att stärka känslorna i berättelsens innehåll. Det är inte svårt för mig som läsare att utläsa Karams känslor i boken. De visas tydligt i och med den realistiska och detaljrika bildsättningen.

8 Diskussion och avslutande reflektioner

Skolverket (2016, s. 7) menar att alla barn i Sveriges skolor i dag ska få medvetenhet om olika kulturer samt att undervisningen ska utmytna i att eleverna lär sig förstå andras värderingar och olika bakgrunder. Både *Flykten* och *Trolleri med Karam Nadjar* är böcker som på ett eller annat sätt kan bidra till att detta uppfylls. *Flykten* kan ge elever kunskaper om vad som händer när människor är på flykt, och under de trauman barn och vuxna får uppleva.

Trolleri med Karam Nadjar berör istället den ovisshet som nyanlända ställs inför när de kommit till Sverige. Karam får gå i vanlig svensk skola trots att han inte behärskar språket vilket kan vara problematiskt för både honom och hans klasskamrater. *Trolleri med Karam Nadjar* ger däremot läsaren indirekta tips på hur man kan uttrycka sig och göra sig förstådd med hjälp av tecken och tydliga ord, precis som Anna och Karam gör till varandra. Genom att skolor som ska ta emot en nyanländ elev använder sig av dessa tips kan den nyanlända eleven förhoppningsvis känna sig mer inkluderad i klassrummet.

Jag anser att mina valda bilderböcker bör behandlas olika i ett klassrum. *Flykten* är en relativt djup bok som tar upp barnens livssituation under själva flykten. Genom att läsa *Flykten* för eleverna ges tillfälle för diskussion om ämnen som berör krig och trauman. Boken ger ett perspektiv för eleverna om hur barn på flykt har det, vilka hinder de möter under vägen och så vidare. Jag skulle dock vara aktsam för de reaktioner som boken kan skapa hos eleverna. När jag läste boken blev jag starkt berörd flera gånger. Barnen får vara med om mycket under berättelsens gång, både krig, förluster och motgångar vilka kan vara svåra för unga elever att ta in.

Trolleri med Karam Nadjar anser jag kan läsas och diskuteras med eleverna på ett enklare sätt än *Flykten* då den berör ämnet flykt på ett annat sätt. Karam har kommit fram till Sverige, men vet inte hur länge han får stanna i klassen då han snart måste flytta vidare.

Diskussionsämnen som läraren kan inrikta sig på när boken används i undervisning kan vara bland annat nyanlända elever i svensk skola och livssituationer på flyktingförläggningar. Jag anser även att denna bok kan vara bra att läsa om en klass vet att de ska få en nyanländ elev till klassen. De kan då få tips på hur de ska bemöta eleven. Till exempel syns Anna i Karams klass använda sig av enklare tecken samtidigt som hon uttalar ordet på svenska. Genom att klassen får läsa boken är min förhoppning att eleverna kan få idéer om exempelvis tecken att kunna konversera tillsammans med den nyanlända eleven för att få hen att känna sig välkommen.

Barn möter i dag flyktingar i princip dagligen. De behöver kunskaper om hur de ska bemöta dem och om av vilka anledningar familjer från andra länder söker sig till Sverige. Nikolajeva (2017, s. 98) menar att genom att placera in sådana diskussionsämnen i böcker kan de presenteras på ett mer sofistikerat och elevnära sätt än om de enbart presenteras och

diskuteras muntligt. Även problem och lösningar anser hon gynnas av att presenteras genom läsning.

I *Flykten* framkommer det tydligt att det är mamman som tar beslutet om att fly. Det finns även både utskrivet och illustrerat att barnen egentligen inte vill flytta och behöva skiljas från sina vänner och djur i hemlandet. Precis som Franzén (2001, s. 123) framhåller så är det nästan aldrig barnens idé att fly från hemlandet utan de vuxnas. Franzén (s. 122) citerar Vilhelm Mobergs bok *Utvandrarna* där Karl-Oskar säger ”En gång skulle deras barn vara sina föräldrar tacksamma för att de hade utflyttat med dem medan de ännu var små och hade livet framför sig” (Franzén 2011, s. 122). Jag anser att det citatet passar bra in då mamman i *Flykten* säger till barnen att de kommer kunna känna sig trygga i ett nytt land, och att hon tar beslut om flytt mot deras vilja.

Genom att läsa och studera *Trolleri med Karam Nadjar* har jag fått en inblick i hur det är att vara nyanländ i skolan. Boken generaliserar emellertid en del och visar enbart Karam som en glad kille. Precis som i *Flykten* har Karam med största sannolikhet lämnat efter sig familj, vänner och ägodelar som varit betydelsefulla för honom i hemlandet. Angel och Hjern (2004, s. 224) menar att det inte enbart är när barnen lämnar hemlandet som de förlorar människor. Barnen får förluster även när de tvingas flytta mellan olika flyktingförläggningar. *Trolleri med Karam Nadjar* verkar istället ha applicerat det som Pfister (2016) menar om att avsaknaden av hemlandet försvinner mer och mer samt att bilderböcker för barn oftast slutar lyckligt trots flykt eller flytt. Karam verkar lycklig över att få flytta, och stället han flyttar till är en lägenhet där han får bo hur länge han vill vilket kan vara en bidragande faktor till positiviteten.

Enligt Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 33) ska alla svenska skolor upprätta en introduktionsplan för nyanlända elever. I *Trolleri med Karam Nadjar* finns inga tecken på att Karam skulle ha gått i en svensk skola tidigare. Han kan inte ett ord svenska vilket undervisningen i en förberedelseklass ska bestå till största del av enligt Myndigheten för skolutveckling (2005, s. 39). Jag anser att Karam verkar klara övergången till svensk skola bra. Vännerna i klassen hjälper honom med språket och bilden på sidan 25 visar att Karam även får tillgång till både svenska och sitt hemspråk.

De båda valda böckerna skiljer sig markant åt trots att de har liknande tema. *Trolleri med Karam Nadjar* är en färgglad bok som jag tror säkert tilltalar många unga elever då Karam syns leende på bokens framsida. Boken är lättläst och har färgglada bilder med vardagsnära situationer som jag tror många kan känna igen sig i, till exempel rastaktiviteter och olika former av "Klassens timme". Boken visar även en annan aspekt, nämligen att Karam är nyanländ till Sverige. Karam behärskar inte språket och vet inte hur länge han kan stanna i klassen innan han måste flytta vidare. Min åsikt är att boken kan öppna upp för diskussioner om nyanlända elever. Vet skolan i förväg att de ska få en elev som precis kommit till Sverige kan *Trolleri med Karam Nadjar* vara en bra bok att läsa för resterande elever i klassen, anser jag. Anledningen är för att den berör ämnet på ett lätt och okomplicerat sätt samt att de eleverna kan få tips på hur de ska bemöta den nya eleven.

Till skillnad från *Trolleri med Karam Nadjar* har *Flykten* inte många färgglada bilder. Boken består av mörka bilder som i vissa fall kan anses som skräckinjagande anser jag. *Flykten* kan nog dock, precis som *Trolleri med Karam Nadjar*, uppmuntra till diskussioner om ämnet flykt och invandring. Bland annat kan diskussioner om krig och flykt föras men även diskussioner om diverse trauman. Barnen i boken mister sin pappa, de förlorar även sina vänner och husdjur när de tvingas fly. De förlorar även alla sina tillhörigheter då deras packning blir mindre och mindre. På flykten möter de olika sorters motstånd och hinder, vilket även flera av de människor som är på flykt i dag också gör.

Då människor på flykt är ett centralt och aktuellt ämne just nu och fler än 60 miljoner är på flykt i dag (Gustafson & Lindberg 2016, s. 5), anser jag det är av vikt att fortsätta forska om hur lärares uppdrag att förmedla kunskap om ämnet till eleverna kan underlättas. Genom att läsa problemorienterade böcker för eleverna ges det tillfälle för diskussion kring ämnet samt en förberedelse för de klasser som kommer möta nyanlända i klassen. Jag anser även att det vore intressant att forska i skillnader som eventuellt uppstår i klasser som får läsa problemorienterade böcker som underlag för elevdiskussion mot klasser där diskussionen antingen är lärarstyrd eller som inte grundas i en problemorienterad bok över huvud taget.

Referenser

Tryckta källor

Angel, Birgitta och Hjern, Anders (2004). *Att möta flyktingar*. [Andra upplagan.] Lund: Studentlitteratur.

Bak, Maren. Och von Brömssen, Kerstin. (red.). 2013. *Barndom och migration*. Umea: Boréa.

Berg, Ebba (2016). *Trolleri med Karam Nadjar*. OLIKA förlag AB.

Franzén, Elsie C. (2001). *Att bryta upp och byta land*. Natur och Kultur.

Gustafsson, Lars H och Lindberg, Tor (red.) (2016). *Möta barn på flykt: Enkel handbok för alla*. Unicef.

Lundberg, Anna. 2013. *Barn i den svenska asylprocessen*. I Maren Bak och Kerstin von Brömssen (red.). *Barndom och migration*. Umea: Boréa, 47-76.

Vid sidan av eller mitt i? – om undervisningen för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan. (2005) Myndigheten för skolutveckling.

Nikolajeva, Maria (2008). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.

Nikolajeva, Maria (2017). *Barnbokens byggklossar*. [Tredje upplagan.] Lund: Studentlitteratur.

Psykisk ohälsa hos asylsökande och nyanlända migranter: Ett kunskapsunderlag för primärvården. (2015) Socialstyrelsen.

På flukt, på vent, på eventyr? (2015). Kari Skjønberg-dagene. Oslo: Nasjonalbiblioteket.

Rhedin, Ulla (2001). *Bilderboken: på väg mot en teori*. [Andra upplagan] Stockholm: Alfabet.

Sanna, Francesca ([översätt. Lisa Bjarbo] 2016). *Flykten*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Skolverket (2016). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (reviderad 2016)*. Stockholm: Skolverket.

Elektroniska källor

Carl Flint. <http://carlflint.com/about-carl-flint.php> (u.å.) [2017-03-31]

CV. http://ebbaberger.se/?page_id=12 (u.å.) [2017-03-31]

Francesca Sanna. <http://www.rabensjogren.se/Alfabetiskt/S/Francesca-Sanna/> (u.å.) [2017-03-31]

Nästan 163 000 människor sökte asyl i Sverige 2015 (2016). Migrationsverket.
<https://www.migrationsverket.se/OmMigrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarki-2016/2016-01-01-Nastan-163-000-manniskor-sokte-asyl-i-Sverige-2015.html>
[2017-03-30]

Pfister, Linda (2015). *Barn på flykt – temporärt rotlösa men aldrig röstlösa: en multimodal textanalys av tre samtida svenska bilderböcker*. Umeå universitet.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:901576/FULLTEXT01.pdf>
[2017-04-10]

Prognos: Stora utmaningar för Migrationsverket under 2017 (2017). Migrationsverket.
<https://www.migrationsverket.se/OmMigrationsverket/Nyhetsarkiv/Nyhetsarki-2017/2017-02-07-Prognos-Stora-utmaningar-for-Migrationsverket-vantar-under-2017.html> [2017-03-30]

Unicef (u.å). *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full>
[2017-03-30]

Warnqvist, Åsa (2016). Jag fick en ny nalle. Jag fick ett nytt land. *Tidskrift för litteraturvetenskap*. 2016:3-4

<http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tfl/article/view/3798> [2017-05-08]